

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 28.

Ísingaprisur fyri þittreglu: 30 øyr. á forsiðuni, 20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við størri ísingum fæst avslúttur í prísinum.

Tírsdag hin 10. juli 1934.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið — Porto. Blaðið verður bílagt á posthúsinum, brevavarnarstøðum og skrivstovuni. Telf. 143.

8. árg.

Føroysk viðurskifti.

Í danska (keypmannahavnska) blaðinum »Social-Demokraten« stendur ein grein um hin føroyska fiskimannin og arbeiðsmannin, skrivað av einum »ungum danskum arbeiðara« Harald Hansen. Henda grein, sum sigst at greiða frá tí føroyska arbeiðaranum og fiskimanninum og hansara meir enn syrgjiliga korum, er skrivað, ella ið hvussu er, »inspirerað« á Tvøroyri — tað sæst skiltliga — hon er ikki eitt dømi uppá viðurskiftini í síni heild, og vit mugu sláa fast, at tað er ikki rætt, at viðurskiftini har suðuri í heilum verða sett fram sum eitt dømi uppá viðurskiftini í Føroyum.

At tað, sum í hesi grein ávíst, eru ring viðurskiftir í Føroyum fyri fiskimannin og arbeiðaran er sátt, ómikið sátt, men í greinini er mangt rangt. At vøruprísirnir á Tvøroyri eru sera høgir, kann ivaleyst ikki avnøktast; men tað tænar ikki at nevna dansk innkeypsprísir, tí afturat kemur fraktin til Føroyar, sum er høg, og føroyskir »leverandorar« halda sanniliga heldur ikki minimalprísir á sínum vörum! Tá greinskrivarin dregur fram, at ein stórir partur av føroyskum arbeiðarum má bágva í »usle Kælderrum«, som Købmændene forlanger 10—20 Kr. for, so hóskar tað einans á Tvøroyri, og tað er ikki keypmennirnir, men yvirhøvur aðrir, arbeiðarar ella fiskimenn, sum eiga tey hús, í hvørs »usle Kælderrum« fólk mugu leiga sær búðstól. Í eini bygd, har sum fólk streymar til fyri at finna sær arbeiði, sum gevur pening — og tað ger tað á Tvøroyri og í Vági — mugu tey mangan bágva sera ússaliga í arbeiðstíðini. Í Føroyum hava vit ikki »Lejekaserner«, og verri er tað ivaleyst ikki á Tvøroyri enn í Keypmannahavnskum »Et-værelseslejligheder« á Vesturbrúgvss Saksogade, Victoriagade o. s. fr. — Í Havn og teim ymsu føroysku bygdum kenna vit ikki »de usle Kælderrum«, og har er ikki einans »Handelsfolk, Sagforere og Bankmænd«, sum bágva undir egnari lön. Væl kann tað vera, at mangur maður sum hevur bygt ov stórt og dyrt, má selja; men oftast fær hann, tá tíðirnar fyri hann verða frægari, bygt sær hús aftur. At hann fyri eina tíð býr til leigu, er eingin skomm, og mangur

maður vil heldur leiga enn eiga hús sjálvur; og tað at lána frá spurikassa ella banka, er alment í verðini og ikki serstakt fyri okkum Føroyingar. Men eitt gera vit sjádan ella ongatíð: keypa búnýtir — møbler — »paa Afbetaling«, hvat er alment hjá danskum arbeiðarum — og so kemur pantifólin og tekur »Møblerne«, tá 45 krónur eru eftir at rinda!

Í grein síni skriar harra Harald Hansen um fiskiskipini, sum á tí longu ferðini til Grønlands »ikke har Lov til paa Vejen at søge ind til fremmede Havne«. Hvat meinar hann við? Føroyingar hava loyvi til at leita inn í hvørja einastu havn á tí rundu jørð, uttan eina og aleina á tí danska Grønlandi. Og hvar skuldu skipini leitað inn á ferðini til Grønlands? Eru nakrar havnir miðl út á tí opna havi? Nei, latum okkum fáa viðurskiftini í Grønlandi fram í ljósið, nú hesin danskarin hevur skrivað um okkara fiskimenn: latum okkum einaferð enn — tá hetur kanska var at lata verðið — draga fram teir meinbogar, Føroyingar hava at stríðast ímóti í Grønlandi, og sum tað danska stýrið — og hvorki samband ella sjálfstýri — eiga ábyrgdina fyri. Tað danska seildemokratið kundi vunnið Føroyingar allar samlar við sær, um tað hevði viljað, við at loyst tað í allarhægsta grad miðalførdarliga monopolstýrið, tað ikki vil ganga frá har uppi. Óhoyrt er tað, sum nú ljóðar, at lóg, hvussu gomul og forglada hon er, ikki kann broytast.

Vit vilja nú lata harra Harald Hansen sjálvan tala — og domið so!

Fiskerne og Arbejderne paa Færøerne.

Her skildir ein ung Arbejder, der nøje kender Forholdene paa Færøerne, Fiskernes og Arbejdernes forvildede Forhold, afhængige af Naturen, der giver dem et karrigt Udbytte og af Købmændene, der haade er deres Arbejdsgiver og deres Leverandor.

Færøerne er blevet kaldt Smaragdperlerne i Nordatlanten paa Grund af den dejlige Graesvæst langs Fjeldsiderne, som med sin nydelige grønne Færve lyser den Fremmede i Mode, naar han om Sommertiden nærmer sig Landet, som er det ideelle Opholdssted for Turister. Her er Fred og Hvile for trætte Nerver. Her er forfriskende Solulft langs alle Kyster og en vederkvægende Fjeldluft oppe i Højderne. Færøerne er de eventyrlige Belysningers Land,

saavel naar man en Sommermorgen fra Bygderne ser Solen klæde Landskabet i overdaadig Farvepragt eller man fra Fjeldvidden nyder de betagende Solnedgange, som griber Sindet indtil Andagt. Intel Land i Verden kan som Færøerne paa samme Tid vise en saa udpræget renliniet landskabelig Harmoni ved Siden af de vildeste forrevne Former, som der f. Eks. findes i de færøske Fuglefjeldes mægtige Natur. Udsigten fra de færøske Fjelde, som i det store og hele er lette at bestige, er med Rette betegnet som enestående. Synet rækker fra Ø til Ø, over Fjorde og Fjeldstrækninger, Sunde og Dalsænkninger, Bygder og glimlende Indsoer, indtil det længst ude moder det store, altid urolige Atlanterhav, Ingen Skovvæxt hindrer med sin Skygge Blikket fra at nyde disse fængslende Panoramær i fuldeste Maal.

I Almindelighed anser man disse Øer for et Land, der kan føde sig selv baade Sommer og Vinter. Uden om hver Ø lever jo en Rigmog af Fisk, der kunde gøre hver enkelt Fisker til en velstaaende Mand, og da Befolkningen hovedsagelig er Fiskere, maa man gaa ud fra, at Tanken om en ligelig Fordeling af Udbyttet forlængst er blevet en Realitet. At kooperative Foreninger, kommunal Drift, Fagforeninger og Arbejdskraftninger var Resultatet af Befolkningens Samarbejde, og derfor er det dobbelt svært at skildre de sociale Forhold, som de i Virkeligheden er. Nedenstaaende Linjer er derfor en rolig og saglig Betragtning, der ikke er dikteret af Had til Privatkapitalismen, men af inderlig Medfølelse med Mennesker, der skælver af Angst for den kommende Vinter.

Færingen kan for et Kontingent af 2 Gange 6 Kr. være Medlem af »Fiskerforeningen« og »Arbejdsforeningen«, hvilket er højest nødvendigt, da han kan resikere at faa Arbejde baade til Lands og til Vands. De fleste Fiskekuttere tilhører Købmændene, som samtidig er Redere og Arbejdsgivere. Sidst i Februar, naar Kutterne er klar til at tage af Sted, bliver Mandskabet sammenkaldt og paamonstret efter en Kontrakt af følgende Indhold: Kaptajnen erholder 7 pCt. af Brutto Fangsten, Styrmanden 2 pCt. plus Fiskeparten, Kokken faar 150 Kr. om Maanedn, Motorpasseren 100 Kr. om Maanedn. Fiskeriet drives med Haandline, og hver enkelt Fisker faar 35 pCt. af sin egen Fangst plus Kost. Bliver han syg, tjener han intel og faar kun fri Læggehjælp i 4 Uger. Disse smaa Indtægter reduceres yderligere, naar Fiskeren for Turen maa bekoste sin egen personlige Udrustning, saasom indre og ydre Klæder, Olietøj, Sotøvlerv, Vatter, Tobak, Tin til Krogene m. m. En Udrustning, som koster ham ca. 170 Kr. og som han »beredvilligt« faar i Forskud hos Rederen. Fiskeriet begynder ved

Islands Sydkyst, og Arbejdet varer fra Morgengry til mørk Aften. Men under Aften gaar Kaptajnen og et Par Mand til Køjs, medens de andre tager fat paa Rensning og Saltning af Fiskene. Efter Midnat vækkes de sovende, og Resten af Mandskabet faar nu en Sovn paa ca. 4—5 Timer. Saa purres der ud, og hver Mand gaar til sin Snøre. Spisetiderne er knapt tilmaalt, men Søndagen er fri, d. v. s. de omme bevaldede Hænder kræver deres Pleje, og Fiskernes private Fornødenheder gor Fritiden minimal. Naar Turen er endt, lægges Fisker op til den Pris, som Rederen vil byde. Der er ikke Tale om Konkurrence, alle Redere er indbyrdes enige, og efter 1½ eller 2 Dogn stikker Kutteren til Sos igen. Midt paa Sommeren er der en Hvileperiode paa 14 Dage, forinden Kutteren tager paa Togt til Grønlands Vestkyst. Der drives Fiskeri i Fællesskab med en Arbejdstid paa 18 Timer. En haard Tørn, der varer lige til September. Naar Efteraaret kommer, aftakles Skibene og lægges i »Vinterhvi«, men hvis man mener, at Lønningerne nu kan udbetales, tager man fejl. Først ved Juletid eller efter Nyt-aar kommer Afregningen, og den er meget lille.

Efter endt Fiskeri er Arbejdet meget forskelligt. Nogle tjener af og til en Dagløn, andre tager til Sos for at tjene et Par Kr., men de fleste maa benytte Arbejdsløsheden til Gravning i Jorden. Naar Ruteskibene ankommer, møder Arbejderne talstærkt op, men de fleste bliver skuffet. Der er kun lidt at bestille.

For godt og vel 20 Aar siden blev »Arbejdsforeningen« startet, og først nu er man naaet saa vidt, at Arbejdslønnen kan udbetales kontant. Det lyder underligt, men man forstaar det bedre naar man faar følgende Oplysninger:

Medens Fiskeriet stod paa, fik hver Mand sin »Kontrabogen«, som Familien kunde købe Varer paa hos Købmanden, der jo, som man maa huske, baade er Reder og Arbejdsgiver og ikke skammer sig for at skrive Priserne op over det tredobbelte. Kontrabogen var udstedt af ham, og man kunde kun købe hos ham til de Priser, han dikterede. En Blodsugning af de stakkels fattige Fiskere, som ved Nyaars-tid, naar Bogen blev gjort op og Mandens Fortjeneste blev regnet ud, viste de sorgeligste Resultater. Hvert Aar viste altid Underskud for Fiskeren. Det maatte og skulde være saaledes, at Rederen, Købmanden, den Rige, som ingen ting bestille, nødvendigvis maatte have alt, hvad Fiskeren tjente og mere til. Det var kun et godt Regnskabsaar, naar hver Fisker i Bygden skyldte Købmanden 3—400 Kr. For at friste Livet, maatte den udpinte Fisker Vinteren over igen bruge Bogen, gøre sit Underskud større, begynde Sommeren med Underskud og ende Sæsonen med

endnu større Underskud. I Sandhed, et Udbyttersystem, der kunde jage Fiskeren til Selvmordets Rand, thi det er jo indlysende, at Købmanden med et saadant »Kontrabogsystem« kunde sætte Priserne paa Fødevarer som han selv vilde, og for at faa et rigtigt fedt Overskud paa sin Bankkonto, gik det jo altid ud over de Varer, Fiskeren til daglig maatte bruge. Her er nogle Eksempler, der taler deres tydelige Sprog.

Servelatpølse indkøber Købmanden for en Pris af 1,40 Kr. pr. kg og sælger den igen for 3 Kr. pr. kg. Spegepølsen koster Købmanden 1,70 pr. kg. men ingen færøsk Fisker kan købe den under 5 Kr. pr. kg. Køget Flæsk kan Købmanden faa for 1,20 pr. kg. men han sælger den ikke under 3,60 Kr. pr. kg. En Tønde Kartoffler til 6 Kr. pr. Tønde maa nødvendigvis op i 18 Kr. pr. Tønde. Saaledes ligger Prisen i Dag paa Færøerne for Fødevarer, og man kunde blive ved i det uendelige. Prisen er nojagtig 3-dobbelte.

Men nu er jo »Kontrabogen« en »Saga blott«. Det blev den efter en haard Modstand fra Arbejdsgivernes Side. Fiskeren faar sin Løn kontant, men Priserne gaar alligevel ikke ned. Til Gengæld for dette »frække Krav« af Arbejderne, vil Rederen ikke bruge Mandens Arbejdskraft om Vinteren. I Stedet for bruger man Kvinder og halvvoksne Born. For godt et halvt Aars Tid siden blev der oprettet et Udbetalingskontor, hvorigennem Fiskeren fik sin Ugeløn betalt efter en ganske bestemt Tarif, som Arbejdsgivernes maatte følge. Dette førte til, at der blev udstedt et Kontrollkort, som hver Arbejder skal have udfyldt med Timer, Kr. og Øre af selve Arbejdsgiveren. Dette giver igen forøget Arbejde, for megen Ulejlighed, og man vil hellere bruge unge Dreng og Piger, som endnu ikke er pligtige til at have Kontrollkort.

Hvor blot, hvad en Fisker kan tjene i Løbet af et helt Aar: Sidste Aar tjente en Fisker ikke mere end 450 Kr. for Sæsonen, der varede i 7 Maanedre. Hvad han kan tjene om Vinteren er ret minimalt. Han kan højest komme op paa 600 Kr. for hele Aaret, og her saa, hvad en Dreng kan tjene. Er han 15 Aar, tjener han 15 Kr. om Vinteren. En Gut paa 16 Aar faar 60 Øre i Timen, naar der er noget at bestille, og en paa 17 Aar faar 76 Øre, og er han over 18 Aar, faar han fuld Løn, d. v. s. 90 Øre i Timen, vel at mærke, naar der er noget at bestille, men ingen kan komme op over de 200 Kr. for hele Vinteren.

Hvad angaar Huslejen, har det altid været saaledes paa Færøerne, at de fleste gifte Mænd lader bygge deres eget Hus paa Laan og Afbetaling, og de fleste Fiskere stræber Livet igennem for at klare Gælden, men maa gaa som Skyldner i Graven, hvis ikke Huset forinden er solgt ved Tvangsauktion. Til-